Danderyds skeppslag.

Socknar: Solna, Danderyd, Täby, Ö. Ryd. Före 1926 hörde till Danderyds skeppslag även Lidingö sn, som numera bildar Lidingö stad.

Från Danderyds skeppslag äro kända sammanlagt 52 runristningar. Av dessa äro emellertid åtskilliga endast mindre fragment: U 120, 125, 132, 134, 138, 139, 155—157.

Ett flertal av de 52 ristningarna äro numera helt förkomna och endast kända genom äldre uppgifter: U 122, 123, 132, 138, 149, 158, 162, 168, 170; av ytterligare 3 finnas endast obetydliga fragment i behåll: U 126, 141 och 159. Det återstår sålunda, om dessa fragment medräknas, för närvarande 43 runristningar. Av en förkommen ristning finnes, så vitt bekant, ingen avbildning (U 132).

I Bureus' samlingar ingå 18 inskrifter från Danderyds skeppslag, nämligen U 122, 123, 133, 135, 141—145, 150, 151, 158—161, 164, 165, 167. I *Ransakningarna* omtalas ytterligare 5: U 121, 127, 130, 131, 162; och 5 andra blevo kända genom antikvariernas resor i slutet av 1600-talet: U 134, 147, 166, 168, 170. Alla dessa finnas avbildade i *Bautil*, utom U 165 och 166, vilka av någon anledning ej ha kommit med; av båda finnas emellertid träsnitt i Peringskiölds *Monumenta*.

Det av kronolänsman Bertold Dalhollm insända ransakningsprotokollet för Danderyds skeppslag, daterat Rinkeby den 15 maj 1682, upptager fornminnen från Solna, Täby och Danderyds socknar. »Rydh Sochn Belangande, Så hafwer hwarken Kyrckioherden eller Allmogen till Stembningen kommit, oachtat att der omstendeligen effter Högwelborne H^{r} Landhshofdingens Order om detta Ährendet vthi Församblingen af Predijkestolarne annkundigade äre, som och af Länsmannen munteligen dhem tilsagde blefne. Sammaledes medh Lidingöön att ingen derifrån sigh instellt.» Till följd därav ha Hadorph och Leitz under sin resa endast granskat en runinskrift i Ö. Ryds sn, den förut av Bureus kända U 167 vid Ryds kyrka (detta fastän Hadorph måste ha ägt kännedom även om Bogesund-stenen, U 170). Senare har Peringskiöld år 1693 företagit en resa hit och därvid avtecknat U 166, 168 och 170. U 147 är avtecknad av Ulf Christoffersson och U 160, 161 (vid Risbyle, som vid denna tid räknades till Fresta sn) av Petrus Helgonius.

Samma 28 inskrifter finnas upptagna i Liljegrens *Runurkunder* (L 366—368, 414, 415, 639—662, 1411); av misstag har i två fall samma inskrift blivit upptagen två gånger (L 652 och 649, L 642 och 1411).

Genom R. Dybecks resor och publikationer blevo 8 nya inskrifter kända: U 124, 132, 136, 138—140, 149, 163. Under slutet av 1800-talet har tillkommit en: U 171 och under 1900-talet ej mindre än 15: U 120, 125, 126, 128, 129, 137, 146, 148, 152—157, 169.

Liksom i Färentuna och Sollentuna härader äro många av runristningarna i Danderyds skeppslag inhuggna i berghäll eller på jordfasta stenblock: U 123, 130, 143—146, 148, 163, 168.

120. Solna kyrka.

Pl. 81.

Litteratur: Solna Hembygdsförenings årsskrift 1927—28 (med bild).

Då man i juni 1926 tog upp ett nytt fönster i den norra väggen av kyrkans sakristia, fann man ett litet fragment av en runsten, nästan fyrkantigt. Det sitter uppsatt inne i sakristian vid södra väggen.

Granit. Storlek 0,45×0,45 m. Tjockleken är blott 20 cm., varför den runsten fragmentet tillhört har varit lätt att slå sönder. Den bevarade ristningen består av två varandra korsande runslingor. Den påminner, liksom runornas former, om U 126. Runorna äro tydliga, och inskriften är vackert och jämnt huggen.

Då sakristian byggdes på 1400-talet, har säkerligen stenen blivit sönderslagen till lämpliga bitar, och dessa ha inmurats i kyrkans vägg.

Inskrift:

uitr : liṭ - ihiu
5 10

1—4 **uitr** kan återge namnet *Øindr* (isl. *Eyvindr*), men sannolikare är väl, att det utgör efterled i ett *Andvitr*. Den första slingans runor ha tydligen tillhört inskriftens början. Vad 8—12 **- ihiu** tillhört för ord, kan tyvärr icke bestämmas.

121. Frösunda, Solna sn.

Pl. 80.

Litteratur: B 143, L 367, D 2: 2. Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, Monumenta 3, bl. 267; E. Tuneld, Geografi öfver Konungariket Sverige 1 (8 uppl. 1827), s. 253; J. T. Björnström, Historisk-Antiqvarisk Beskrifning öfver Solna kyrka (1873, ms i ATA); UFT h. 4 (1875), s. 63; E. Brate, Svenska runristare (1925), s. 122, Anteckningar (ATA); Solna Hembygdsförenings årsskrift 1926, s. 46; Järvafältets fornlämningar (1929), s. 31; Stockholmstraktens natur- och kulturminnen (1935), forminnesregistret n:r 135; Handlingar i ATA.

Äldre avbildningar: Leitz och Hadorph, träsnitt (hos Peringskiöld a. a. och B 143); Dybeck a. a.; Brate 1902 (ATA).

Runstenen omtalas första gången i *Ransakningarna*, i Bertold Dalhollms relation 1682: »Vthi Öfre Frössunda och Anders Jöranssons giärde är att finna een stoor Vthhuggen Runnasteen.» Under träsnittet, signerat av Hadorph och Leitz, har Peringskiöld i *Monumenta* antecknat: »Frösunda sudra gärde Sålna sochn»; *Bautil* har endast »Frösunda».

Närmare uppgifter om platsen få vi först hos Dybeck: »Denne runsten står bland några grafkullar i Frösunda kohage, vestligt från gården, samt vid en mindre väg mellan stora Upsala- och Bromma-vägarne.» Björnström uppger, att den var »till hälften kullfallen, befintlig i närheten af Öfre Frösundas ladugårdsbyggnad». — Platsen finnes utmärkt på Geologiska kartbladet »Stockholm».

Våren 1902 lät St. Frösundas ägare flytta stenen till sin nuvarande plats inom parken, på norra sidan om infartsvägen till herrgården från landsvägen Stockholm—Uppsala. — Platsen finnes utmärkt på kartan över Stockholmstraktens natur- och kulturminnen.

Fältspatrik gråsten. Höjd 1,80 m., bredd (vid foten) 2,45 m.

Inskrift:

eubern + ok × saen + þaiʀ × raistu × stain × eftiʀ × þorfriþ × boata × ikiþoru ·
5 10 15 20 25 30 35 40 45 50

Iobiorn ok S[v]æinn (eller *S[t]æinn*) *þæiʀ ræistu stæin æftiʀ Þorfreð, boanda Ingiþoru.*

»Jobjörn och Sven (eller: Sten) de reste stenen efter Torfred, Ingetoras man.»

Till läsningen: Tydligt stungna äro 1, 4, 11, 28 **e**, däremot icke 38 **i**. 42 **a**: jämte **a**-bistaven, som är fullt tydlig, har runan möjligen också en huggen **n**-bistav, alltså formen av ett **h**, vare sig detta beror på att ristaren har tvekat, huruvida han skulle rista **a**- eller **n**-runa (**boata** eller **bonta**), eller på att han har gjort ett fel, som han senare har rättat. Tänkbart är givetvis också, att en binderuna **a͡n** är avsedd. — Hadorph: Framför 1 **i** ännu en rak huvudstav. Inga stungna runor, sålunda 1, 4, 11, 28 **i**. 31 **i** saknas, likaså sk efter 27 **n** och 44 **a**. 42 **a**. — Dybeck: 1, 4, 11, 28 **i**. 16 binderuna **ʀ͡ʀ**. 31 **i** saknas; likaså sk efter 16 **ʀ͡ʀ** och 39 **þ**; 42 **a**. — Brate: 1, 28 **e**, 4, 11 **i**. 31 **i** har medtagits. 42 **a**.